

บทที่ 2

สถานภาพทางสังคมของผู้หญิงไทย ในอดีตจนถึงการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ปี พ.ศ. 2475

I. สถานภาพทางสังคม และ สถานภาพทางเพศ

สถานภาพทางสังคม (Social Status) หมายถึง ตำแหน่ง ยศ หรือ
ฐานะที่แสดงค่าของบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในกลุ่ม หรือในสังคม
บุคคลหนึ่งอาจมีหลายสถานภาพในทางสังคม เช่น ในครอบครัว มีฐานะ เป็นพ่อ ซึ่งมี
สถานภาพสูง แต่ในที่ทำงานอาจมีสถานภาพเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย

วิถีชาวบ้านและจารีตจะกำหนดและควบคุมสิทธิหน้าที่ของแต่ละสถานภาพได้แน่นอน
ชัดเจน เกณฑ์บางอย่างที่ใช้พิจารณาตัดสินความสูงต่ำของสถานภาพ ได้แก่ภาวะความเป็น
ผู้นำ อำนาจครอบงำ ความสามารถ สัมฤทธิ์ผล อาชีพ และเครื่องหมายการยอมรับ
นับถือต่าง ๆ เช่น บรรดาศักดิ์ วุฒิปริญญา สมาชิกภาพของกลุ่มที่มีเกียรติ เครื่องแต่งกาย
กริยามารยาท หรือ กลวิธีอื่น ๆ ที่ใช้ดึงดูดความสนใจ (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2524)

สรุปแล้ว กล่าวได้ว่า สถานภาพคือตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเกิดขึ้นตามสัมพันธ์ภาพของ
บุคคลในสังคม

สถานภาพอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่คือ (เจริญ พรหมอยู่, พ.ศ. 2526 :
22 - 24)

1. สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด หรือสถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
(Ascribed Status) คือ สถานภาพที่ได้มาโดยสังคมนับเป็นผู้กำหนด หรือเป็นเรื่องของ
การที่บุคคลได้รับสถานภาพโดยเงื่อนไข ทางชีวภาพ (biological conditions) เช่น
เป็น หญิง ชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ลูกกรรมกร^{๗๕} ลูกประธนาธิบติ กษัตริย์ หัวหน้าเผ่า
 ฯลฯ ตำแหน่ง เช่นนี้เกิดขึ้นเอง โดยวิธีการทางสังคม

2. สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือสถานภาพโดยการกระทำ (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่ต้องดิ้นรน ขวนขวายด้วยความสามารถของตนเอง สถานภาพประเภทนี้เป็นสถานภาพที่ได้มาภายหลังอัน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำ และสังคมกำหนดให้ เช่น สถานภาพทางสมรส (Marital Status) หญิงชายทำการสมรสแล้ว ฝ่ายชายได้สถานภาพเป็นสามี หญิง เป็นภรรยา และ เมื่อมีบุตรธิดาก็จะได้สถานภาพบิดามารดา (Parental Status) คือการเป็นพ่อเป็นแม่หรือผู้ศึกษา ได้สถานภาพตามวุฒิที่ตนศึกษา (Educational Status) เช่น เป็นบัณฑิต คุชฎบัณฑิต ฯลฯ และ เมื่อเลือกประกอบอาชีพตามความสามารถก็จะได้สถานภาพทางอาชีพ (Occupational Status) เช่น ช่างไม้ ช่างสวน วิศวกร นายแพทย์ เป็นต้น หรือหาก เป็นบุคคลที่สนใจและอยู่ในวงการเมืองย่อมได้รับสถานภาพทางการเมือง (Political Status) อีกด้วย เช่น เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง วุฒิสมาชิก สมาชิกผู้แทนราษฎร เป็นต้น

ดังนั้น ตำแหน่งของบุคคลในสังคม คนหนึ่งจึงอาจดำรงตำแหน่งได้หลายตำแหน่ง และสถานภาพต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก นายแพทย์กับคนไข้ เป็นต้น ในสังคมได้กำหนดความสัมพันธ์และการปฏิบัติตาม ในฐานะที่เขาเป็นสมาชิกของสังคมนั้น เช่น พ่อแม่ มีสิทธิ์เขียนลูกเพื่อสั่งสอน นายแพทย์มีสิทธิ์ขอให้คนไข้ออกเสีย เพื่อตรวจรักษา ซึ่ง เหล่านี้เป็นสิทธิพิเศษของบางสถานภาพที่สัมพันธ์กัน เป็นที่ยอมรับ ในสิทธิและหน้าที่ซึ่งกันและกัน

อนึ่ง แม้ว่าทุกคนจะมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างด้วยกันก็ตาม แต่บางสถานภาพ สังคมถือหรือยอมรับว่าสูง และมีความสำคัญหรือมีอำนาจมากกว่ากัน ส่วนสถานภาพใดจะสูงกว่าระดับสถานภาพอื่นอย่างไรนั้น ในแต่ละสังคมอาจไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในสังคมนั้น เช่น ในสังคมชนบทไทย ถือว่าผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว ผู้มีอาวุโสสูงกว่ายอมได้รับความเคารพนับถือจากผู้มีอาวุโสน้อยกว่า หรือในด้านสถานภาพทางอาชีพ ผู้มีอาชีพข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการกรมการปกครอง ย่อมมีระดับสถานภาพที่มีอำนาจสูงกว่าข้าราชการพลเรือนอื่น ๆ และสูงกว่าผู้มีอาชีพทางการค้าขาย

ส่วนบทบาท (Roles) คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพหรือการปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพ เช่น พ่อแม่ต้องเลี้ยงลูก ลูกจะต้องเคารพ เชื่อฟังพ่อแม่ บทบาท ของสมาชิกของสังคมจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับแนวทางที่ปฏิบัติตนไปตามแนวของสถานภาพ ของตนและสภาพสังคมที่ตนมีส่วนร่วม

สถานภาพทางเพศ

มนุษย์ เกิดมา เป็น เพศหญิงหรือ เพศชายตามแคโครโมโซมเพศ (Sex Chromosome) หรือการก่อกำเนิดของแต่ละคน (ทรวงมหาวิทยาลัย 2525 : 719 - 720) และทั้งหญิง และชายต่างก็มีความสำคัญแก่สังคมทัดเทียมกัน แต่มีบทบาทและหน้าที่ต่างกัน การมีบทบาท และหน้าที่ต่างกันนี้ทำให้ชายมีสถานภาพสูงกว่าหญิงทั้งในด้านครอบครัว สังคม การเมือง และ เศรษฐกิจ สภาพเช่นนี้ปรากฏอยู่ทุกยุคทุกสมัยและทั่วทุกมุมโลก เช่น ในสมัยโบราณ จะมีการแบ่งงานระหว่างชายและหญิงอย่างกว้าง ๆ คือ สามีจะทำหน้าที่ที่เป็นชาย ภรรยา จะทำงานที่เป็นของหญิง งานของชายมักจะ เป็นงานที่ต้องใช้แรงงานอย่างมากทั้งในป่าและ ความหุงนึ่ง ส่วนหญิงจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูลูก ดูแลสามี ดูแลบ้าน หญิงจึงต้องอยู่แต่ ภายในบ้าน แต่เนื่องจาก โครงสร้างของสังคมมีการ เปลี่ยนแปลงไปจาก เดิม เช่น จาก สังคมเกษตรกรรมมา เป็นสังคมอุตสาหกรรม จากชนบทกลายเป็นเมืองมากขึ้น ฉะนั้น การทำหน้าที่ในครอบครัวจึง เปลี่ยนไปด้วย เช่น ภรรยาไม่น้อย ในปัจจุบันมีส่วนรับภาระ ในทาง เศรษฐกิจ เคียงข้าง เคียงไหล่กับสามี ในฐานะ เป็นผู้ร่วมหารรายได้เลี้ยงครอบครัว (Paulena Nichell 1967 : 9) ดังนั้นเมื่อภรรยาทำงานนอกบ้านเพิ่มขึ้น สามีจึง แบ่งเบาระบบการช่วยทำงานบ้านบ้าง

ความจริงหญิงจะทำงานอะไร ไม่ใช่เรื่องความเหมาะสมกับร่างกายและจิตใจ แต่ เป็น เรื่องที่คนส่วนใหญ่หรือสังคม เห็นว่าน่าจะเป็นของผู้หญิงมากกว่า ข้อคิดในเรื่องนี้ ปัจจุบัน ~~ยัง~~ เปลี่ยนไปเล็กน้อย เพราะสามีอเมริกัน เป็นจำนวนมากจะทำหน้าที่ซื้อ เครื่องบริโภค ตามร้านแทนภรรยา

ฉะนั้น สถานภาพของผู้หญิงไทยจึง เป็นเรื่องที่น่าสนใจยิ่ง โดยเราอาจจะพิจารณา สถานภาพดังกล่าวจากวรรณกรรมและ เพื่อเป็นพื้นฐานของการศึกษาสถานภาพทางสังคมของ ผู้หญิงไทย ในนวนิยายของ ดอกไม้สด และ ก. สุรางคนางค์ (ในช่วง ปี พ.ศ. 2475 - 2493) ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงสถานภาพของผู้หญิงไทยในสถาบันสังคมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองและกฎหมาย สถาบันเศรษฐกิจ และ สถานภาพทางสังคมอื่น ๆ

II. สถานภาพทางสังคมของผู้หญิงไทย ในอดีตจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475

1. สถานภาพทางครอบครัวของผู้หญิง

ลักษณะครอบครัวไทย

ครอบครัวไทย มีวิวัฒนาการตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่พอจะสรุปลักษณะของครอบครัวไทยโดยทั่วไปได้ดังนี้ (สนิท สมัยการ 2519)

1. ครอบครัวไทยมีลักษณะ เป็นครอบครัว เนื้อแท้หรือครอบครัวพื้นฐาน (Nuclear or Elementary Family) นักมนุษยวิทยาชาวตะวันตกหลายคนที่มีศึกษาวิชา วิจัยสังคมไทยมักจะมีความเห็นคล้ายคลึงกันว่าแบบของครอบครัวไทย เท่าที่ปรากฏส่วนใหญ่ มักจะ เป็นแบบครอบครัวเนื้อแท้ แต่ก็ไม่เหมือนครอบครัวเนื้อแท้ในสังคมตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรที่เดียว ทั้งนี้เพราะเรามักจะพบว่าครอบครัวเนื้อแท้ของไทย นอกจากจะมีสมาชิกที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูก ๆ แล้วยังมีสมาชิกอื่น ๆ เพิ่มขึ้นมาอีก และ ส่วนมากแล้ว "สมาชิกอื่น ๆ" ที่เพิ่มขึ้นมากก็มักจะ ได้แก่ญาติสนิทของครอบครัวนั่นเอง ญาติสนิท ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวมักจะ ได้แก่พ่อแม่หรือ เจาะพ่อแม่หรือแม่ฝ่ายสามีหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งพี่น้องของสามีหรือของภรรยาหรือของทั้งสองอย่าง ส่วนมากก็มักจะ เป็นพี่น้องที่ยัง เป็น ใสคอยู่ด้วย ซึ่งลักษณะ เช่นนี้ทำให้นักมนุษยวิทยาหลายคนทักท้วง เอาว่าในสังคมไทยก็มีครอบครัว ขยายอยู่ด้วย เช่น ศาสตราจารย์ฮาโรลด์ สมิต (Harold 1973 : 136 - 141) ได้เขียนว่าครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขยายแบบจำกัด (Limited extended family) ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้สองทางด้วยกันคือ

1. ลูกชายหรือลูกสาวคนใดคนหนึ่ง เมื่อแต่งงานไปอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งก็ยอม เป็นที่คาดว่า เมื่ออยู่ไปนานพอสมควรย่อมมีหลาน ๆ (ลูกของลูก) ความออกมาด้วย และ

2. เป็นแบบที่ว่าลูกสุดท้อง เมื่อแต่งงานไปแล้วก็จะเอาสามี (หรือภรรยา) ของคนมาอยู่กับครอบครัวกำเนิดของตน (ซึ่งตามปกติก็เหลือแต่พ่อแม่ เพราะที่ ๆ ของตนก็แต่งงานและแยกเรือนออกไปหมดแล้ว)

อันที่จริงแล้ว พ่อพ่อแม่ที่อาศัยอยู่ด้วยตายไป ครอบครัวแบบนี้ก็จะกลายเป็นครอบครัวแบบ เนื้อแท้ขึ้นมาทันที ฉะนั้นความเป็นครอบครัวขยายแบบนี้จึง เป็น เรื่องชั่วคราว (Temporary) จึงควรเรียกครอบครัวขยายแบบจำกัดของ ดร. สมิต นี้เป็น "ครอบครัวขยายชั่วคราว" (temporary extended family) จะเหมาะสมกว่า

นอกจากครอบครัวแบบ เนื้อแท้และครอบครัวขยายแบบชั่วคราวแล้วในสังคมไทย ยังมีครอบครัวซ้อน (Composite or Compound family) อีก ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการแต่งงานแบบ "พหุคู่ครอง" (Polygamous marriage) แบบชายคนเดียวมีภรรยาได้หลายคนในขณะ เดียวกัน หรือแบบ "พหุภรรยา" (Polygyny) ส่วนมากครอบครัวแบบนี้มักจะจำกัดอยู่กับชนชั้นปกครองอันได้แก่ พวกเจ้านาย ตระกูลเก่า พวกผู้ดีเก่า และชนชั้นที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปจนถึงพวกที่เรียกว่า "มั่งคั่ง" ที่นิยมมีภรรยา มากกว่าหนึ่งคน ลักษณะการตั้งบ้าน เรือนก็แบ่งออกได้เป็น 2 แบบใหญ่ ๆ คือ 1.) แบบอยู่รวมชายคาบ้านเดียวกัน หรือปลูกบ้านในอาณาบริเวณเดียวกัน สามารถพบปะพูดคุยติดต่อและทำกิจกรรมต่าง ๆ ต่อกันได้เสมือนอยู่บ้าน เดียวกันผู้ เป็น หัวหน้าครอบครัวก็จะเป็นคนที่มีอำนาจมาก และสามารถขงการความสงบ เรียบร้อยในบ้านเรือนตนได้ และภรรยาหลวงมักจะได้รับความยกย่อง เคารพนับถือตามไปด้วย

2.) แบบแยกบ้านอยู่ต่างหาก อยู่ห่างไกลกัน ภรรยาแต่ละคนแทบจะไม่มีจักกัน ไม่มี การช่วย เหลือติดต่อกัน ปัจจุบันนี้ครอบครัวซ้อนแบบนี้มีอยู่ไม่ไคร่มากนัก เพราะภาวะของ ความเป็นเจ้านายที่มีอำนาจมากแบบแต่ก่อน ได้สูญ เสียไปแล้ว จึงมีเหลือให้เห็นอยู่ไม่กี่ ครอบครัว แต่โดยที่ค่านิยมของการมีภรรยา มากยังมีอยู่กับชาวไทยจำนวนไม่น้อย ครอบครัว

ชอนจึงมีอยู่กับชาวไทยจำนวนไม่น้อย ครอบครัวชอนจึงยังคงมีอยู่และ เป็นแบบที่สอง เสีย เป็น ส่วนมาก เพราะปัจจุบันแนวคิดแบบตะวันตกซึ่งนิยมการแต่งงาน แบบ "เอกคู่ครอง (Momo - gamous marriage) ได้แพร่หลาย เข้ามาสู่สังคมไทยมากขึ้น ฉะนั้น ผู้ที่ยังนิยมการ มีเมียบ่อยอยู่จึงต้องมีการชอน เร้นปิดบัง อนึ่ง เมื่อหญิงไทยมีการศึกษาสูงขึ้น และไม่นิยมอยู่ ร่วมชายคาบ้านเดียวกับหญิงอื่นผู้มีสามีแล้ว ก็จะมีผลให้ครอบครัวชอนของไทยมีจำนวนน้อย ลงไปเรื่อย ๆ

2. การรับมรดกของสังคมไทยมีแนวปฏิบัติอยู่ 2 กรณีใหญ่ ๆ คือ

- 1.) พ่อแม่ยกให้ เมื่อเวลาลูกแต่งงานไป โดยเฉพาะ เวลาที่เขาจะไปตั้งบ้านเรือน เป็นสัดส่วนของเขาเอง.
- 2.) ยกให้เมื่อพ่อแม่รู้ว่าตนใกล้จะตาย อาจทำเป็นพินัยกรรมไว้หรือเรียกลูก ๆ มาพร้อมหน้ากันและจัดการแบ่งให้ค่อหน้าด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือก็ได้

3. ระบบ เครือญาติของไทย โดยส่วนรวมแล้ว เป็นแบบ "ญาติสายคู่" (Bilateral kinship) ซึ่งหมายถึง ญาติโดยสายโลหิตและญาติจากการแต่งงาน ไม่ว่าชายหรือหญิง และไม่ว่า เป็นญาติของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงก็ย่อมได้รับการนับถือว่า เป็นญาติทั้งนั้น

นอกจากนั้นยังมีญาติอีกประเภทหนึ่ง คือ "ญาติขยายวงศ์หรือญาติสมมติ" (Extended or fictive kinship) ซึ่งได้แก่บุคคลที่มีใช้ญาติแต่เราให้ความนับถือ ประชูดญาติลำดับต่าง ๆ ของเรา ตามปกติญาติประเภทนี้จะมีความสำคัญ มีหน้าที่และ สิทธิต่อกันเหมือนญาติจริง ๆ ได้ก็ด้วยการมีบ้านเรือนตั้งอยู่ใกล้ เคียงกัน พอที่จะไปมา หาสู่ ขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้สะดวก ดังนั้นความเป็นญาติขยายวงศ์หรือญาติ สมมติจึงมัก เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน มีอาชีพและฐานะแบบ เดียวกัน นอกจากนี้อาจเกิดขึ้นจากความ เป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบาน^๒ หรือ เพื่อนสายก็ได้

4. แนวนิยม เลิกคู่ครอง และการแต่งงานของครอบครัวไทย

แนวนิยม เลิกคู่ครองจริงคนไทยมักนิยม เลิกคู่ครองจากครอบครัวที่รู้จักมักคุ้นกัน มากกว่าที่จะ เลิกคู่ครองครอบครัวที่ไม่รู้จักกัน เสีย เลยหรืออาจจะ เลิกแต่งงานกับญาติหรือ

ลูกที่ลูกน้องที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ก็ เพื่อที่จะได้รู้จักตัวของคู่สมรส และภูมิหลังทางครอบครัวแต่ละฝ่ายเป็นอย่างดี คู่สมรสแต่ละฝ่ายจะต้องมี "คุณภาพ" ดีและเหมาะสมแก่กัน คุณภาพที่ดีของฝ่ายชายได้แก่ ชยันขันแข็ง แข็งแรง รูปร่างหน้าตาดี อ่อนน้อม ไม่สุรุษสุร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่"คิด" อบายมุขต่าง ๆ และถ้ายังมีความรู้สูงด้วยก็ยิ่งดี สำหรับผู้หญิง คุณภาพที่สำคัญ ก็คือ มีรูปร่างหน้าตางดงามพอสมควร ชยันไม่เป็นโรค เป็นภัยที่มองเห็น รู้จักรักษาสมบัติของครอบครัว เก่งการบ้านการเรือน กิริยามารยาทดี นิสัยรักเด็ก ไม่ซุกมาก การศึกษาพอประมาณ และตามปกติก็ไม่ควรสูงกว่าผู้ที่จะเป็นสามีของตน เพราะในสังคมไทย สามียังเป็นหัวหน้าครอบครัวอยู่โดยทั่วไป ถ้ามีภรรยาที่มีความรู้สูงมากกว่าอาจ "ข่ม"สามี และทำให้ความเป็นอยู่ในครอบครัวไม่ราบรื่น ส่วนฐานะทางครอบครัวของแต่ละฝ่าย ก็ไม่ควรแตกต่างกันจนเกินไปนัก

ส่วนการแต่งงานนั้น ในสมัยโบราณ หญิงชายไม่มีโอกาสพบปะกันมากนักจึงต้องอาศัย การแนะนำของพ่อแม่สื่อ ทั้งนี้ เนื่องจากหญิงยังไม่มีโอกาสรับการศึกษาเท่าเทียมชาย และสังคมยังถือว่าโลกภายนอก เป็นโลกของชายโดยเฉพาะ ส่วนหญิงจะต้องอยู่ เฝ้า เฝ้า เรือน การแต่งงานจึงมักจะเป็นแบบ "คลุมถุงชน" (Arranged marriage) คือ พ่อแม่ เป็นฝ่ายจัดการให้ตามที่เห็นเหมาะสม สมควรซึ่งพ่อแม่อาจจะถามความสมัครใจของบุตรสาวก่อนหรือไม่ก็ได้ แต่ในสมัยใหม่ ชายและหญิงมีโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกัน ทำให้มีโอกาสพบปะและมีเสรีภาพในการคบหา เป็นเพื่อนฝูง และเกี่ยวพาราสักกันได้สะดวกมากขึ้น จึงเป็นหนทางให้เกิดมีการแต่งงานด้วยความรัก (Love marriage) มากขึ้น

จากการที่ได้กล่าวสรุป โดยสังเขปถึงลักษณะสังคมไทยรวมทั้งค่านิยมที่สำคัญ ๆ ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนไทยแล้วนั้น บัดนี้ เพื่อที่จะได้เห็นสถานภาพทางครอบครัวของผู้หญิงไทยในช่วง ปี พ.ศ. 2475 - 2493 ได้ชัดเจนขึ้น จึงขอกล่าวถึงสถานภาพของผู้หญิงในฐานะมารดาและในฐานะภรรยา ดังนี้ คือ

สถานภาพในครอบครัว ในฐานะมารดา และภรรยา

ในฐานะมารดา

ระบบครอบครัวสุโขทัยน่าจะเป็นแบบฉบับของครอบครัวที่มีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบันนี้ กล่าวคือ ครอบครัวของไทยนั้น ยอมรับนับถือญาติทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายพ่อและแม่

แม้ภายหลัง เมื่อมีนามสกุล เป็นฝ่ายข้างห้องข้าง เคียว ก็ยังคงนับถือญาติทั้งสองฝ่ายอยู่อย่าง เดิม (พระยาอนุชานราภรณ์ ประ เหมสุโขทัย หน้า 105) ประ เหมศรีกรุงสุโขทัยยึดถือระบบ อาวูโสถือว่าการ เคารพนับถือและการ เลี้ยงดูบิดามารดามีความสำคัญแก่ เสถียรภาพของ ครอบครัว (เสรีธร โภคเศศ 2512 : 105)

จะนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย มารดามีบทบาทอย่างสำคัญแท้จริงเท่าเทียมกับบิดา ไม่ว่า จะเป็นครอบครัวชั้นสูงหรือครอบครัวทั่วไป มารดามีหน้าที่อบรมให้การ เลี้ยงดูบุตรธิดา เป็น หน้าที่สำคัญ และตามกฎหมายที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก กำหนดให้บุตรต้องอุปการะมารดา และบิดาขณะที่มารดาและบิดายังมีชีวิตอยู่ แสดงให้เห็นสถานภาพของมารดาที่กฎหมายกำหนด ไว้อย่าง สูงเท่าเทียมกับบิดา จนถึงสมัยอยุธยาวัฒนธรรมการมีทาสก็ไม่ทำให้สถานภาพมารดาค่าลง เมื่อเทียบกับครอบครัวสุโขทัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช 2522 : 177) แสดงทัศนะไว้ว่าสตรีไทยในสมัยอยุธยา นั้นมีสิทธิ์ว่ากล่าวกิจการของครอบครัว มากกว่าสตรีในประเทศอื่น ๆ ในสมัยเดียวกันนั้น ด้วย เหตุที่ระบอบของสังคมไทย บังคับ ให้ชายไทยต้องไปรับราชการทุกปีหนึ่งก็ เป็นระยะ เวลานานหลาย เดือน หรือในคราวที่ ผู้ชายต้องไปราชการสงคราม ทำให้ผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่ดูแลกิจการภายในครอบครัว ด้วยความจำเป็นบังคับ ซึ่งอาจ เป็น เหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีมีสิทธิเท่า เทียมกับผู้ชายหรือมากกว่า ผู้ชาย โดยพฤตินัยมาจนทุกวันนี้

นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้พิจารณาว่าในด้านการสืบมรดกและ การสืบราชสันตติวงศ์สมัยก่อน ก็ถือเกณฑ์สถานทางมารดาเป็นสำคัญ กล่าวคือบุตรที่เกิดจาก ภรรยาหลวงมีสิทธิในการครอบครองมรดก ในการสืบราชสันตติวงศ์ก็ เช่นกันคือ นับทาง พระราชโอรสที่ประสูติจากพระอัครมเหสีก่อน

แต่อย่างไรก็ดี ในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการตราพระราชบัญญัติ ขนานนามสกุล พุทธศักราช 2456 ซึ่งใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2456 บัญญัติให้หญิงที่สมรสแล้วใช้นามสกุลตามสามี แต่สามารถใช้ชื่อตัวและชื่อสกุล เดิมของตนเองได้ การสืบสกุลก็จะสืบลายบิดา บุตรคนใดที่ไม่มีบิดาจึงจะสามารถใช้นามสกุลของมารดาได้ หญิงคนใดที่ไม่มีบิดาสืบสกุลได้ให้ใช้นามสกุลตามชายที่เป็นญาติสนิทสืบลายโลหิตหรือชายที่เป็น ญาติห่างไกลไปแล้วแต่กรณี

ตามพระราชบัญญัตินามสกุลนี้ให้สิทธิแก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การสืบสายสกุลสามารถทำได้ทางสายบิดาเท่านั้น ในกรณีข้อยกเว้นไม่มีบิดาเท่านั้น จึงจะสืบเชื้อสายทางมารดาได้ แต่ในปัจจุบันคณะรัฐบาลได้มีความพยายามที่จะยกสถานภาพของสตรีในครอบครัวตามกฎหมายให้สูงขึ้น เพื่อให้หญิงมีสามีได้รับสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายอย่างแท้จริง ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในตอนที่ ๘ กรกฎาคม 2518 ได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้แก้กฎกระทรวงมหาดไทย (ชาวกรุง 2518 : 7) โดยได้ส่งร่างพระราชบัญญัติซึ่งกำหนดให้หญิงมีสามีสามารถมีสิทธิในนามสกุลของตนเองได้ ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา เมื่อพระราชบัญญัตินี้ออกมาใช้บังคับ เป็นกฎหมาย หญิงมีสามีก็สามารถมีสิทธิใช้นามสกุลของตนเองได้ นับว่าเป็นอีกขั้นหนึ่งที่สังคมไทยยอมรับสถานภาพของสตรีไทย

ในฐานะภรรยา

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันให้เห็นว่า สังคมไทยในสมัยโบราณมีการแต่งงานแบบ "มากเมีย" คือชายหนึ่งคนมีภรรยาได้หลายคน ดังจะเห็นได้ตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว คือ ในจดหมายเหตุลาลูแบร์ บันทึกไว้ว่า ชาวไทยสมัยนั้นมีความเห็นว่าการมีผิวเดียว เมียเดียวนั้นดีที่สุด แต่คนมีเงินนิยมมีภรรยาหลายคน เพื่อแสดงนอภรรยาของตน แต่ในบรรดาภรรยาเหล่านั้นจะยกคนหนึ่งขึ้น เป็นภรรยาใหญ่หรือ เมียหลวง นอกนั้นเรียกว่า เมียน้อย ล้วนเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายทุกคน แต่ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชาของ เมียหลวง อนุภรรยาเหล่านั้นมักเคยเป็นทาสที่สามีไล่ตัวมา ฐานะของบุตรที่เกิดจาก เมียน้อย จึงต่ำกว่าบุตรของ เมียหลวง (กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ 2512 : 222-223)

อนึ่ง กฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายที่ชำระขึ้นใน สมัยรัชกาลที่ 1 โดยอาศัย จารีตประเพณี ความนิยม และความเชื่อถือต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะกฎหมายแต่ครั้งอยุธยาประกอบขึ้นเป็นกฎหมาย ใน "พระไอยการลักษณะตัวเมีย" ได้บัญญัติในปี พ.ศ. 1904 ได้แสดงให้เห็นถึงฐานะของหญิงที่เป็นภรรยาดังนี้

1. เมียกลางเมือง หมายถึง "หญิงอันเป็นบิดามารดาคุมมือให้เป็น เมียชาย" หรือภรรยาหลวง แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นภรรยาที่พ่อแม่ยกให้ เสมอไป หญิงบางคนพ่อแม่

ถึงแก่กรรมไปแล้ว เมื่อได้แต่งงานตามประเพณีหรือไม่ได้แต่งงานก็ดี แต่สามีได้ยกย่องหญิงนั้นขึ้น เป็นภรรยาหลวง ก็จัดว่าเป็น เมียกลาง เมือง เหมือนกัน

อย่างไรก็ดี ถ้าสามีเป็นข้าราชการ และมีบรรดาศักดิ์เป็นพระขัติภรรยาที่แต่งงานหลายคน จะยกภรรยา เป็นคุณหญิงได้เพียงคนเดียว เท่านั้น

2. เมียกลางนอก หมายถึง อนุภรรยาหรือ เมียน้อย

3. เมียกลางภายใน หรือ ทาสภรรยา หมายถึง หญิงที่มีทุกข์ยาก ชายใจดีเอาใจเลี้ยง เป็นภรรยา หรืออาจรวมถึงหญิงที่ถูกจูดคร่ามา เป็นทั้ง เมียและทาสรับใช้

ตามกฎหมาย ภรรยา ทั้ง 3 ประเภทจะมีศักดิ์ได้ล้วนได้รับการยอมรับว่าเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายทั้งสิ้น

อาจสรุปได้ว่าสมัยรัชกาลที่ 1 - 3 ซึ่งเป็นสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชอันข้าราชการและเจ้านายมีอำนาจมาก ประกอบกับสังคมยกย่องอำนาจชายเหนือหญิงอย่างชัดเจน ข้าราชการและเจ้านายเกือบทั้งหมดเป็นชาย หญิงไทยสมัยก่อนโดยทั่วไป ไม่ได้รับการศึกษา ถูกสอนให้อยู่กับบ้าน มีหน้าที่เลี้ยงลูก ทำกับข้าว เป็นแม่บ้าน ดูแลปรนนิบัติสามีอย่าให้ทุกข์ร้อน สามีจะเอาอะไรหรือต้องการอย่างไรก็ต้องตามใจเสมอ จนใคร่สมญาว่าเป็น "ข้างเท้าหลัง" ภายในศักราชสังคมและวัฒนธรรม เช่นนี้ โอกาสในการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนจึง เป็นเรื่องที่มีได้ง่าย เพราะว่าหญิงนอกจาก เป็นข้างเท้าหลังแล้ว ส่วนมากก็พึ่งตนเองในทาง เศรษฐกิจไม่ได้ สามีต้องเป็นผู้เลี้ยงดูและรับภาระทาง เศรษฐกิจทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ เมื่อชายต้องการภรรยาเพิ่มขึ้นอีก จึงไม่มีผู้ใดกล้าคัดค้าน ส่วนคนธรรมดาสามัญก็มีเพียง "เมียกลางเมือง" ที่พ่อแม่ เขายกให้คบแต่กันมาในฐานะภรรยาหลวง เพียงคนเดียว เท่านั้น ด้วยเหตุที่ธรรมเนียมไทยแต่โบราณนั้นโดยทั่วไป เมื่อแต่งงานแล้วชายไปอยู่บ้านหญิงแทบทุกภาค เรือนหอปลูกอยู่ในบริเวณบ้านของพ่อแม่ เจ้าสาว ถ้าผู้ชายจนก็ต้องอยู่นานกว่าจะแยก เรือนไปอยู่ส่วนสัดของตนเองได้ต่างหาก (ปิยะนารถ มุนนาค และ มรรยาท กิจสุวรรณ 2526 : 96)

2. สถานภาพทางการศึกษา

ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นต้นมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ระบบการศึกษาอาศัยพระในวัด เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เด็กชายมีโอกาสได้เรียนหนังสืออย่าง เป็นทางการมากกว่า

เด็กหญิง การเรียนของเด็กหญิงมักจะเป็นการสอนในบ้าน เรียนจากแม่หรือที่ผู้หญิง ในเรื่องการบ้านการเรือน การเย็บปักถักร้อย ภาษามารยาท และการครองตน ในเมื่อการให้การศึกษาแก่เด็กหญิง เน้นหนักด้านนี้ก็ เท่ากับ เป็นการขัดขวางให้เด็กหญิงทำหน้าที่แตกต่างไปจากเด็กชายตั้งแต่ยังเยาว์

จนถึงในระยะต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) สถานภาพของหญิงไทย เปลี่ยนแปลงจากเดิมโดยเริ่มด้วยการให้สตรีมีชั้นนารีจากสหรัฐอเมริกาให้การศึกษาแก่กุลธิดาในสำนักพระราชวังก่อน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระปิยะมหาราช และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ก็ได้ทรงส่งเสริมการศึกษาของหญิงไทยอย่างแพร่หลาย แก่สามัญชนทั่วไปมากขึ้น คือ ในปี พ.ศ. 2423 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโรงเรียนสำหรับผู้หญิงขึ้น เป็นแห่งแรก โดยพระราชทานนามว่า "โรงเรียนสุนันทาลัย" ต่อมาในปี พ.ศ. 2446 สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ได้สร้างโรงเรียนราชินีเพื่อสอนการวาดเขียน เย็บปักถักร้อย และทำดอกไม้ด้วยผ้าและกระดาษให้เหมือนของจริงด้วยการสอนที่มีใช้ครูสตรีชาวญี่ปุ่น เป็นผู้สอน แต่โรงเรียนราชินีเป็นโรงเรียนสำหรับบุตรหลานเจ้านายและขุนนาง บุคคลชั้นสูง สำหรับโรงเรียนรัฐบาลที่ตั้งขึ้นเพื่อสตรีสามัญชนเป็นแห่งแรกก็คือ โรงเรียนสตรีบำรุงวิชา ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2444 (ในปัจจุบันนี้คือโรงเรียนเสาวภา)

จากหลักฐานต่าง ๆ ปรากฏว่า ระบบการศึกษาเริ่มปฏิบัติรับแบบอย่างตะวันตก มาโดยมีโครงการศึกษาฉบับแรก ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2441 เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีได้รับการศึกษาจากรูปแบบโรงเรียน เท่าเทียมกับชาย แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากทั้งฝ่ายรัฐบาลและราษฎร โดยทั่วไปทั้งนี้ เพราะเป็นการเปลี่ยนความเชื่อของประเพณีดั้งเดิม ที่เกรงว่า การอ่านออกเขียนได้จะเป็นมูลเหตุให้สตรีเขียน "เพลงยาว" ให้ทำผู้ชาย อันเป็นการผิดธรรมเนียมการรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง ดังนั้น ในยุคใหม่ แรก ๆ นั้นถึงแม้จะเห็นว่า การอ่านออกเขียนได้จำเป็นสำหรับสตรีจริง แต่ก็ยังเห็นว่าสตรียังคงควรต้องอยู่ในบ้าน เก่งงานบ้านงานเรือน เป็นแม่ศรีเรือนจึงไม่ควร

จะให้สตรีศึกษาวิชาอื่นที่ไม่จำเป็นอันจะชักนำให้สตรี เบื่องานบ้านอันถูกบังคับให้ถือ เป็นหน้าที่ ของคน แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีการ เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่มีผลต่อประชากรสตรีทั่ว ประเทศครั้งสำคัญที่สุดคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตราพระราช- บัญญัติประถมศึกษา เมื่อ ปี พ.ศ. 2466 บังคับให้เด็กชายหญิง เข้าเรียนหนังสือในโรงเรียน ประชาบาลทำให้การศึกษาแพร่ขยายถึงประชากรทั่วไปตั้ง ในชนบทด้วยตั้งแต่นั้นมา

สำหรับในระดับการศึกษาชั้นสูงชั้นอุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เมื่อ เปิดการศึกษาที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในเมืองไทย สตรีไทยก็เข้าไปมีบทบาท ทางการศึกษาในระดับสูงด้วย ถึงแม้จะมีจำนวนน้อยแต่ก็ยังคงแสดงให้เห็นบทบาททางการศึกษา ของสตรีไทยในระยะ เริ่มแรกที่มีการ เปลี่ยนแปลงบทบาททางการศึกษาของสตรีในสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ สตรีรุ่นแรกที่ได้รับพระราชทานปริญญาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ดูในหนังสืออนุสรณ์ บัณฑิตรุ่นแรกของมหาวิทยาลัย) โดย ได้รับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต เป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. 2476 รวม 3 คน ในปี 2478 มีสตรีได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ถึง 13 คน พ.ศ. 2475 สตรีได้รับพระราชทานปริญญาพาณิชยศาสตรบัณฑิต 7 คน ในปีต่อมา ก็ได้รับพระราชทานปริญญาบัญชีบัณฑิตอีก 12 คน แสดงให้เห็นบทบาททางการศึกษาของสตรีใน ระดับอุดมศึกษา เป็นครั้งแรก นอกจากนี้ในระดับการศึกษาชั้นอุดมศึกษาอีกแห่งหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการ เมือง อัน เป็นมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของไทย สตรีก็ เข้ารับการศึกษาจนได้รับพระราชทานปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เป็นครั้งแรก ใน ปี พ.ศ. 2475 อีกด้วย

นอกจากนี้ สตรีไทยยังมีโอกาสได้ไปศึกษาต่าง ประเทศ อาทิเช่น นาง เต๋อ ประทีปเสน ซึ่ง เป็นนางผดุงครรภ์ และพยาบาลคนแรกของไทย ที่ได้เรียนวิชาพยาบาลที่ ประเทศไทยในสมัยมิชชันนารีอเมริกัน เข้ามาเมืองไทยใหม่ ๆ และเป็นสตรีไทยคนแรกๆ ที่ไป ศึกษาต่อต่างประเทศและ เป็นสตรีไทยคนแรกที่น่าถือศาสนาคริสต์ เดียนนิกายโปรแตสแตนท์ คุณหญิงสิน ศรีวิสารวาจา แพทย์สตรีไทยคนแรกที่ได้รับปริญญาจากประเทศอังกฤษถึง เป็น ผู้ถวายพระประสูติสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชกาลปัจจุบันด้วย (บุญเดิม ไพเราะ

3. สถานภาพทางการ เมืองและกฎหมาย

สมัยอยุธยารับวัฒนธรรมการปกครองมาจากขอม คือระบบการปกครองซึ่งพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจมาก และมีการกำหนดชนชั้นโดยศักดิ์นา หรือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน นั่นคือ สังคมสมัยนั้นจะมีชนชั้นสูงได้จะต้องมีศักดิ์นาดั้งแต่ 400 ไร่ ขึ้นไป และผู้มีศักดิ์นาต่ำกว่านั้นถือว่าเป็นไพร่ นอกจากนั้น สมัยอยุธยายังได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ คราด้วยกฎหมายลักษณะต่าง ๆ อาทิ กฎหมาย พระอัยการบานแพนง และกฎหมายลักษณะทาส กฎหมาย-กรรมศักดิ์ที่กำหนดค่าตัวของสตรีให้มีค่าต่ำกว่าชาย เป็นต้น นอกจากนั้น สังคมสมัยอยุธยาเป็นสังคมที่นอกจากจะมีสงครามชิงความ เป็นใหญ่กัน เป็นศึกสงครามภายในทุกรัชกาลแล้วยังมีการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงอีกด้วย ระบบการปกครองสมัยอยุธยาจึงต้องการผู้ปกครองที่มีความ เข้มแข็งพร้อมจะเป็นผู้นำ เมื่อเกิดสงครามทั้งภายในและภายนอก นั้นหมายถึงเพศชายเท่านั้นที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมอย่างนี้ สตรีต้องอยู่ในความคุ้มครองของผู้อื่น (บุญเดิม ไพเราะ 2519 : 57-76)

วัฒนธรรมการมีทาสในสมัยอยุธยาประกอบด้วยระบอบศักดิ์นาทำให้สถานภาพของหญิงตกต่ำมาตลอด ทั้งนี้เพราะบิดามารดาสามารถขายบุตรให้ เป็นทาสผู้อื่นได้ถ้ายากจนลง (บุญเดิม ไพเราะ 2519 : 61, 179) อีกทั้งบุตรสาวไม่มีสิทธิในชีวิตของตนเอง ต้องขึ้นอยู่กับพ่อแม่ทั้งหมด โดยเฉพาะไม่มีสิทธิในชีวิตของตนเอง ต้องขึ้นอยู่กับพ่อแม่ทั้งหมด โดยเฉพาะในการ เลือกคู่ครอง บุตรสาวไม่มีเสรีภาพในการ เลือกเลย เพราะผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ตกลงกัน จึงเกิดวิธี "คลุมถุงชน" ขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่มักจะถือว่าตนเป็นผู้มีความคิดรอบคอบและ เล็ง เห็นการณ์ไกลได้ดีกว่าลูก การ เลือกคู่ให้จึงมีโอกาสได้คนดีมากกว่า ที่ลูกจะตัดสินใจ เลือกกันเอง

และ เมื่อหญิงทำการสมรสกับชายแล้ว ฝ่ายสามีอาจขายภรรยาให้ เป็นทาสคนอื่นได้ตามใจชอบ หรือ อาจบังคับให้ผู้หญิงทำงานต่างควาย ดังคำกล่าว "ผู้หญิง เป็นควายผู้ชาย เป็นคน" (เสฐียรโกเศศ 2505 : 76)

ประเพณีเรื่องศิวชายเมีย คงจะปฏิบัติกันเรื่อยมา เป็น เวลานานแล้ว ในสมัยอยุธยา ก็มีปรากฏหลักฐานว่า "สามี เป็นผู้มีอำนาจในครอบครัวถึงขนาดขายบุตรและภรรยาทั้งหลายได้ ยกเว้น ภรรยาหลวง" (เมอริเตอร์ เดอ ลาลูแบร์ 2510 : 236) กรณีที่ภรรยาคนขุ้ สามีอาจจะฆ่าเสียหรือขาย เป็นทาสได้ (อ้างแล้ว 2510 : 326) และในกรณีอาจจะขายให้ ชาย เจ้าของช่อง โส เกฉีกีย่อมทำได้

จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดเกล้า ให้มีการรวบรวมและสังคายนากฎหมายขึ้นใหม่ ซึ่ง เรียกกันทั่วไปว่ากฎหมายตราสามดวง และกฎหมายลักษณะศิว เมีย เป็นกฎหมายสำคัญลักษณะหนึ่งในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งถึงแม้ จะมีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ แต่ส่วนใหญ่ก็มาจากกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้นเอง ดังจะ เห็นได้จากข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่บัญญัติใน เรื่องศิวชายเมีย หรือมิตามารดาขายบุตร ดังที่ ปรากฏ ใน กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2 หน้า 288 - 306 ซึ่งมีบทบัญญัติไว้ว่า "ถ้าศิว แลพ่อแม่นายเงิน เอาชื้อลูก เมียเข้าคนลงในกรรมธรรมชายท่านว่า เป็นสิทธิ์ แม้ว่า เจ้าสิน บอกรักดีมิได้บอกรักดีแก่ศิว เรือน เมียซึ่งมีชื่ออยู่ในกรรมธรรมนั้นว่าท่าน เป็นสิทธิ์ได้โดยกระบิล เมือง ท่าน เหตุว่า เจ้าศิวแลพ่อแม่นาย เงินนั้น เป็นอิสระภาพแล"

จะ เห็นได้ว่ากฎหมายมีบทบัญญัติกำหนดไว้ให้บิดามารดาและสามีสิทธิ์ที่จะ เอาชื้อ ลูก เมียเข้าคนใส่ในกรรมธรรมชาย เป็นทาสได้ ส่วนลูก เมียนั้นจะ เอาชื้อบิดามารดาและสามี ใส่ในกรรมธรรมชายไม่ได้ ดังความว่า "เมียก็ดีลูกก็ดี เอาชื้อพ่อแม่แลศิวใส่ในกรรมธรรม ชาย ท่านว่ามี เป็นสิทธิ์ เลย เหตุว่า เมียลูกนั้นมิได้ เป็นอิสระแก่ศิวแลพ่อแม่ นั้น เลย" (กฎหมาย ตราสามดวง เล่ม 3) จะ เห็นได้ว่าบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะทาสให้สิทธิ์แตกต่างระหว่าง ชายหญิง และหญิงผู้ เป็นภรณยานั้นมีฐานะ เท่ากับวัดลูซื้อขายได้ตามชอบของสามี ส่วนภรรยา นั้นจะขายสามีไม่ได้

ปรากฏการณ์การ เปลี่ยนแปลงบทบาทของหญิงไทยให้มีสถานะดีขึ้นกว่า เดิมได้ เริ่ม ก่อตัวในสมัยรัชกาลที่ 4 ส่วนอัน เป็นประโยชน์ต่อสามีภรรยาโดยทั่วไปก็คือ พระองค์ได้ทรง ประกาศประกาศให้ยก เลิกการฉุดหญิงมา เป็นหม่อมห้าม และนำหญิงมาทำละครในวังอย่าง ที่เคยทำกันมาตามประเพณีนิยมแต่โบราณ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงสภาพของสตรีไทย ครั้งสำคัญ ก็คือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้สตรีผู้มีหัวก้าวหน้ากว่าห้าทศวรรษสองคนคือ อำแดงเหมือนและอำแดงจัน ทั้งสองได้ขูลเกล้าถวายฎีกา คือ อำแดงเหมือนไม่เต็มใจแต่งงานกับชายที่บิดามารดาเลือกให้ ถูกลงโทษจองจำไว้ พระองค์ทรงเห็นความไม่เป็นธรรมแก่สตรี จึงได้โปรดให้แก้ไขกฎหมาย ให้บิดามารดาทำการสมรสให้บุตรได้ต่อเมื่อบุตรยินยอม นั่นคือ ห้ามมิให้บิดามารดามังคับบุตรสาวที่อายุ 20 ปี ขึ้นไป แต่งงานกับชายอื่นที่บุตรสาวไม่สมัครใจ ฉะนั้นบุตรสาวที่อายุ 20 ปีขึ้นไป จึงมีอิสระในการเลือกคู่ครองได้ตามความพอใจ

สำหรับอำแดงจัน ได้ขูลเกล้าถวายฎีกา เพราะเธอไม่ยินยอมให้สามีนำเธอไปขาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงยกเลิกกฎหมายผู้ชายเมียหากแต่หัวจะขายเมียได้ ถ้าเมียยินยอม โดยพระองค์ได้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ว่า

...ถ้าหัวจะเขียนชื่อเมียในสารกรมธรรม์ชาย ถ้าเมียมิใช่เมียทาส มีค่าตัวมีสารกรมธรรม์อยู่ในมือหัวแล้ว คือ เมียยินยอมให้ขายลงลายมือแกงไค้ด้วย เป็นสำคัญ ผู้เขียนสารกรมธรรม์ หรือผู้หนึ่ง เป็นพยานรู้เห็นด้วย จึงเป็นอันขาย ควรถือว่า เป็นตัว เรือนเบียดได้ ถ้าเมียไม่ยอมให้ขายหรือลักเอาชื่อไปขาย ไม่มีพยานรู้เห็น ไม่เป็นอันขาย แต่ถ้าเมียอยู่กับหัว ไม่ได้หย่าร้างค้างขายแยกย้ายกันหัวลักเอาชื่อ เมียไปทำสารกรมธรรม์ชาย แล้วหนีไป นายเงินจะมาฟ้องร้องให้ เกาะครอง เมียมา เร่งให้ส่งตัวหัว ความกระมลเมืองได้ ถ้ามันยอม เป็นจำนำแทนหัวมันให้ใช้ต่างกระยาดอก เบียดค่าบ่วงการ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้า 278)

ตามที่ได้กล่าวอ้างมาข้างต้นนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สิทธิของผู้หญิงไทยในกฎหมายได้รับการพัฒนาครั้งสำคัญที่สุด ในรัชสมัยนี้ นั่นคือ ได้มีการแก้ไขกฎหมายลักษณะหัวเมีย ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับมาตั้งแต่สมัยแผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จะทรงโปรดให้ชำระกฎหมายใหม่คือ กฎหมายตราสามดวง แต่กฎหมายลักษณะหัวเมีย ก็ยังคง เป็นกฎหมายลักษณะสำคัญลักษณะหนึ่งในกฎหมายตราสามดวงดังกล่าว ตามกฎหมายนั้นสตรีมีแต่ภาระและหน้าที่ ส่วนสิทธิแทบจะไม่มีเลย สตรีมีสภาพเหมือนทรัพย์สินของชายผู้สามี เท่านั้นเอง เมื่อสามีประสงค์จะขายภริยา

เมื่อใด ในราคาเท่าใดก็ขายได้ จากการเปลื้องลำไม้เป็นธรรมดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าให้ยกเลิก กฎหมายซื้อขายเมีย โดยตราพระราชบัญญัติซื้อขายเมียขึ้นใหม่ โดยมีสาระสำคัญว่าสามีจะขายภริยาก็ได้หากภริยายินยอมด้วย ถ้าสามีขายภริยาโดยภริยาได้เห็นชอบด้วยแล้วสามีย่อมมีความผิด ซึ่งก็นับได้ว่า ได้มีการพัฒนาสถานภาพของสตรีทางกฎหมายดีขึ้นบ้าง

ต่อมาถึงรัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดประกาศเลิกทาส ใน ปี พ.ศ. 2411 นับแต่นั้นมาทั้งหญิงและชายก็พ้นจากการถูกซื้อขาย โดยเฉพาะหญิงก็ได้หลุดพ้นจากการซื้อขายไม่ว่ามีคಾಮารดาจะขายหรือสามีจะ เอาไปขายก็ไม่ได้อีกต่อไป

ครั้น เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2475 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวและมรดกบรรพ 5 และ 6 และบรรพอื่น ๆ แทนกฎหมายลักษณะหัวเมีย สิทธิและหน้าที่ของสตรีในครอบครัวตามกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น สิทธิและหน้าที่ของบุตรสาวในครอบครัวตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบันได้บัญญัติให้บุตรสาวบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์ (ตามมาตรา 19 "เมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ") แต่ถ้าบุตรสาวหมั้นและสมรสเมื่ออายุ 15 ปี (ตามมาตรา 1444 บัญญัติไว้อีกด้วยว่า "การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อ (1) ชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์และหญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว) โดยที่บิดามารดาให้ความยินยอมแล้วก็ตาม ถือว่าบุตรสาวบรรลุนิติภาวะตั้งแต่อายุ 15 ปี บุตรสาวจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (ตามมาตรา 534)

สิทธิอื่นของบุตรสาวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ สิทธิในการรับมรดก บุตรสาวมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะที่เป็นผู้สืบสันดาน (ตามมาตรา 1625)

ส่วนสิทธิและหน้าที่ของภรรยา ในเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีและภรรยา นั้น ตามนัยแห่งมาตรา 2468 บัญญัติว่า "สามี เป็นผู้จัดการสินบริคมท์ เว้นแต่ในสัญญาก่อนสมรส จะได้กำหนดให้ภริยาเป็นผู้จัดการหรือให้จัดการร่วมกัน" และตามมาตรา 38 ยังได้บัญญัติจำกัดสิทธิของภรรยาไว้ไม่ให้ทำนิติกรรมใดที่ผูกพันกับสินบริคมท์ ถ้ามิได้รับ

อนุญาตจากสามี ถ้ากระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติอันนี้ถือว่าเป็นโมฆะ ซึ่งเท่ากับว่าภรรยายังคงถูกจำกัดสิทธิในเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา เว้นแต่กรณีที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นข้อยกเว้นเท่านั้น

ในกรณีตายหรือหย่าขาดจากกันแล้วภรรยามีสิทธิ เท่าเทียมกับสามีในเรื่องการแบ่งทรัพย์สินกันหลังจากหย่าขาดจากกันแล้ว (ตามมาตรา 1513, 1514, 1515, 1516, 1518 และ 1629)

สำหรับบทบาทของสตรีด้านการเมือง การปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่คนทั่วไปรู้จัก เห็นจะได้แก่บทบาทท้าวเทพสตรีและท้าวศรีสุนทร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่วีรสตรีทั้งสองสร้างวีรกรรมสามารถรักษาเมืองกลางจากศัตรู และท้าวสุนทรที่รักษาเมืองโคราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงได้รับแต่งตั้ง เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอย่าง เป็นทางการในขณะที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรป พระนางได้ทรงแสดงความสามารถในการตัดสินใจราชการต่าง ๆ แทนพระองค์ ได้เป็นอย่างดี เป็นที่พิสูจน์ให้ประชาชน เห็นความ เป็นอัจฉริยะ ในทางการปกครองของสตรีไทย

4. สถานภาพทาง เศรษฐกิจ

สถานภาพทาง เศรษฐกิจ หรือการประกอบอาชีพนั้น สตรีในสังคมสุโขทัยต้อง เข้าร่วมช่วย เหลือครอบครัวทำงานอาชีพ เกษตรกรรมในไร่นา เหมือนผู้ชาย นอกเหนือไปจากการต้องอยู่กับ เหย้า เฝ้ากับ เรือน ทำงานบ้าน หุงหาอาหาร และ เป็นผู้ดูแลเลี้ยงดูลูก ใน เวลาว่างผู้หญิงก็ทำงานอื่นที่มีความจำเป็นและทำ เครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับครอบครัว เช่น การจัดสานภาชนะต่าง ๆ บทบาททางอาชีพของสตรีสุโขทัยจึงมีไม่มาก ดำเนินไป เหมือนกับสตรีชนบทแบบ เกษตรกรรมทั่วไป

ต่อมา ในสมัยอยุธยา มีระบบการปกครองที่ต้อง เกณฑ์ผู้ชายไปรับราชการ เป็นระยะเวลา ยาวนาน ทำให้สตรีสมัยอยุธยาต้องช่วย เหลือตนเอง และครอบครัวระหว่างที่ผู้ชายไม่อยู่ ไปเข้า เวรรับราชการในเมืองหลวง สตรีส่วนมากมักจะทำอาชีพค้าขาย เล็ก ๆ น้อย ๆ

ช่วยเหลือครอบครัว ผู้หญิงไทยสมัยอยุธยาจึงค้าขายของได้เก่งกว่าผู้ชาย เช่น ในปัจจุบันนี้ (พระบริหาร เทพธานี 2508 : 49)

ส่วนการค้าระหว่างประเทศ หรือการค้าขายรายใหญ่ ๆ นั้น การค้าประเภทนี้ ในสมัยอยุธยาตกอยู่ในมือคนจีน (จากประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 37, 2473 หน้า 66 และประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 26 หน้า 314) และจากจดหมายเหตุของลาอูแมร์ (ลาอูแมร์ หน้า 312) กล่าวไว้ว่า การค้าในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนั้น นอกจากจะตกอยู่ในมือคนจีนแล้ว การค้าขายกับภายนอกนั้นพระมหากษัตริย์ได้ทรงผูกขาดไว้แทบทั้งสิ้น

ครั้นต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สตรีนอกจากจะช่วยครอบครัวทำนา ทำสวน และทำไร่ ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมอื่น สตรีก็ยังทำงานอาชีพค้าขายเหมือนสตรีสมัยอยุธยาด้วย สังฆราช ปาลาลักซ์ ได้บันทึกไว้ว่า "หญิงชาวบ้าน เป็นคนแข็งงาน นางช่วยบิดา มารดาทำนาหรือทำสวนและนำมาค้าขายโดยเรือลำเล็ก ๆ ซึ่งนางขายได้คล่องแคล่วมาก" (ปาเลอแก้ว 2506 : 206)

จากข้อเขียนเรื่อง "เศรษฐกิจ รัฐธรรมนูญ และศาสนาในประเทศไทย" (2518) ของ Thomas Kirsch นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันได้ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงที่สำคัญประการหนึ่ง เกี่ยวกับรูปแบบการค้าเงินอาชีพของไทย คือ สตรีมักจะมีอาชีพเกี่ยวกับค้า เศรษฐกิจ ส่วนชายมักจะมีอาชีพด้านการเมือง และรูปแบบอันนี้ได้คงอยู่ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเผยแพร่ไปทั่วสังคมไทย Kirsch กล่าวว่า "ที่เป็นเช่นนี้เนื่องด้วยองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมบางประการ นั่นคือ "พุทธศาสนิกายเถรวาท" ความเชื่อตลอดจนค่านิยมทางศาสนาในเรื่องความรักและศรัทธา ในสถาบันสำคัญ 3 สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นมูลเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่จูงใจให้ผู้ชาย เข้าผูกพันกับอาชีพทางการเมือง อันหมายถึง ภาครัฐบาลมากกว่าอาชีพทางภาคเศรษฐกิจ" (จิระ หงษ์ลดารมภ์ 2526 : 1)

ต่อมา เมื่อสตรีได้มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนมากขึ้นสตรีก็เริ่มเข้ารับราชการและประกอบอาชีพอื่น ๆ ตามที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมา เช่น มีสตรีไทยประกอบอาชีพ

ครูเป็นคนแรก คือ นางตัวน บุณอิด (พ.ศ. 2387 - 2483) โดยมีครูสตรีสอนที่โรงเรียนสตรีแห่งแรกของประเทศไทย ที่โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง นอกจากนี้ยังมีอาชีพให้บริการเป็นคณงาน และกรรมกร ทั้งนี้เพราะสตรีไทยส่วนใหญ่ยังมีระดับการศึกษาต่ำ จึงต้องทำงานเป็นคณงานกึ่งมีฝีมือและกรรมกร มีสตรีเป็นจำนวนน้อยที่มีระดับการศึกษาสูงทำงานอาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้

5. สถานภาพทางสังคมอื่น ๆ

จากหลักฐานหลายแห่งจะพบว่า ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นผู้หญิงมีฐานะทางสังคมตกต่ำและจำกัดกว่าชายมาตลอด ผู้หญิงจะถูกจำกัดให้รับผิดชอบงานในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือสังคมในเมือง ก็มีสภาพไม่ต่างกันมากนักในเรื่องนี้ นั่นคือ ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่จะคงอยู่ในบ้าน โอกาสที่จะออกสังคมคบค้าผู้อื่นไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากภาระของผู้หญิงไทย ในครอบครัวโบราณ นั้นต้องรับภาระหนักมากคือนอกจากจะดูแลสามี ลูก และบ้านเรือนข้าวโพแล้ว ยังต้องดูแลปรนนิบัติวิภูฏากนิคตามารดาอีกด้วย

ต่อมา บทบาทของหญิงไทยในสังคมได้เริ่มพัฒนาขึ้น โดย สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเป็นผู้ริเริ่มตั้งสภาอุณาโลมแดง ขึ้นใน ปี พ.ศ. 2463 ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสภาภคชาติไทย การที่พระองค์ทรงตั้งสภาอุณาโลมแดงขึ้นก็เพื่อให้สตรีไทยได้มีบทบาทออกมาทำงานนอกบ้าน เป็นนักสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นนอก เหนือไปจากแวดวงญาติมิตรและสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีทรงส่งเสริมสตรีให้มีบทบาททางการสาธารณสุขมุ่งด้านการแพทย์ซึ่ง เป็นสิ่งที่ประเทศไทยชาติบ้านเมืองเวลานั้นขาดแคลนเป็นอย่างยิ่ง คือ ใน พ.ศ. 2431 ได้โปรดฯ ให้สร้างโรงพยาบาลศิริราช พ.ศ. 2439 รร. แพทย์หญิงนครรั้ง และ เน้นหนักในด้านการศึกษา คือได้โปรดฯ ตั้ง รร. ราชนิ ใน ปี พ.ศ. 2447 และ รร. วิเชียรมาตุ ที่จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2461 รร. ราชนิบูรณะ จ.นครปฐม และ พ.ศ. 2462 รร. จอมสุรางค์อุปถัมภ์ จ.อยุธยา (ส. ปลายน้อย 2506)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า ใต้ทรงนำเอา วัฒนธรรมตะวันตกมาปรับปรุงประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับสตรีไทย ทั้งนี้ เพราะพระองค์ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ เป็นเวลานานถึง 9 ปี พระองค์ได้ทรง แนะนำและสนับสนุนให้สตรีไทย เปลี่ยนการแต่งกาย เป็นแบบยุโรป ชักชวนให้สตรีฝ่ายใน ออกมาร่วมงานรื่นเริงต่าง ๆ ในราชสำนัก ไม่ให้เก็บตัวอยู่แต่ข้างใน เหมือนดังแต่ก่อน

สรุป จากการศึกษาสถานภาพต่าง ๆ ของสตรีโดยสังเขป แล้วนั้นจะ เห็นได้ว่า ในสังคมไทย ตั้งแต่ในอดีตจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สถานภาพในครอบครัว ตามพฤตินัยนั้น ผู้หญิงมีสิทธิ และหน้าที่ ในกิจการงานบ้านแทบทุกอย่าง เป็นต้นว่า การคุมครอง ดูแลบุตร บ่าวไพร่ การเก็บรักษาทรัพย์สิน การใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในบ้าน ส่วนสามีทำหน้าที่หา เลี้ยงครอบครัว เป็นหัวหน้าครอบครัว ทั้งนี้อาจจะ เนื่องจากความแตกต่างทางสรีระของ ชายหญิง ทำให้สังคมกำหนดบทบาทและหน้าที่ของชายหญิงให้ต่างกันออกไป โดยธรรมชาติ หญิง เป็นฝ่ายให้กำเนิดบุตร หญิงต้องทำหน้าที่มารดา อยู่กับบ้าน เพื่อ เลี้ยงดูและอบรมบุตร ส่วนสังคม เชื่อในความ เข้มแข็งแข็งแรงของชาย ชายจึงต้อง เป็นผู้นำ และ เป็นผู้คุมครองหญิง

สำหรับด้านนิตินัยในอดีตสถานภาพโดยทั่วไปของผู้หญิงยัง ไม่ได้รับความ เสมอภาค เท่ากับชาย เช่นการทำนิติกรรมต่าง ๆ ผู้หญิงไม่สามารถทำนิติกรรมด้วยตนเองได้ หากสามีมีรู้หรือยินยอม รวมทั้งบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ก็กำหนดให้สตรีมีสภาพเหมือน วัตถุสิ่งของสามารถจะซื้อขายกันได้ เหล่านี้ เห็นได้ชัดว่า สตรีตกอยู่ในอำนาจของสามีโดย สิ้นเชิง ทั้งนี้ อาจจะ เนื่องจากที่สังคมไทยมีลักษณะ แบบชนชั้นที่มีการแบ่งคนออกเป็น ผู้ดี และไพร่ ชาย เป็นใหญ่เหนือหญิง ฐานะของหญิงจะ เป็นเช่นใดก็ขึ้นอยู่กับศักดินาของสามี อีกทั้งสามีก็อาจมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน โดยหญิงผู้เป็นภรรยาไม่มีสิทธิคัดค้านได้ เลย

ต่อมา เมื่ออารยะธรรมตะวันตก เข้ามาแพร่หลาย ในไทยวัฒนธรรมการมีตัว เดี่ยว เมียเดียวของตะวันตกได้ เป็นที่ยอมรับมากขึ้นประกอบกับสภาพทางสังคม เปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับอิทธิพลการยอมรับนับถือความ เสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรีจึงทำให้สถานภาพ ผู้หญิง เริ่มพัฒนาขึ้น นอกจากนั้น ในด้านการศึกษา ก็มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงใหม่ กล่าวคือ ในอดีต สตรีถูกกีดกันให้อยู่แต่ภายในบ้าน ไม่ได้รับการศึกษา โลกของสตรีจึงอยู่เฉพาะ

แต่การบ้านการ เรือน จวบจนกระทั่งมีการ เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่ให้หญิงชายมีโอกาสเท่าเทียมกันในการศึกษา สถานภาพของผู้หญิงในช่วงสมัยใหม่ จึงพัฒนาขึ้น โดยลำดับ เมื่อผู้หญิงมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน เธอก็มีโอกาสที่จะได้ออกมาพบปะผู้คนในสังคมนอก เหนือไปจากอกติสนิทในบ้าน ตลอดจนผู้หญิงที่มีการศึกษา สามารถที่จะประกอบอาชีพตามวิชาที่ ได้เรียนมา เช่น อาชีพครู เป็นต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่นอกเหนือจากอาชีพค้าขายที่ผู้หญิง ได้เคยทำมา ส่วนบทบาทอื่น ๆ ในสังคมของผู้หญิงก็มีมากขึ้น อาทิ การออกงานสังคม รื่นเริง การเล่นกีฬา การคบเพื่อนต่างเพศ การทำงานนอกบ้านนอก เหนือไปจากการ เป็นแม่บ้านแม่เรือน ตลอดจนการทำประโยชน์อื่น ๆ ให้แก่สังคมอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย